

PLÁN NOVÝCH NÁRODNÍCH PARKŮ

PETR HLADÍK

Mgr. PETR HLADÍK
Místopředseda KDU-ČSL pro životní prostředí, 1. náměstek primátorky města Brna, má na starost starost oblast životního prostředí a adaptaci na klimatickou změnu. Je členem zastupitelstva Brna-sever.

Rozšiřování chráněných území v místech, kde to dává smysl, je v zájmu nás všech. Podporují to jak environmentální, tak ekonomické argumenty. Polovina světového HDP je závislá na přírodě a jejích funkcích. Ztráta biodiverzity patří mezi faktory, které ji nejvíce ohrožují (WEF, 2020). Úbytek biodiverzity ohrožuje zdraví celého ekosystému, včetně lidského zdraví (UNEP-WCMC a IUCN, 2021).

Základním opatřením pro zachování biodiverzity jsou chráněné oblasti (IPBES, 2019). V současné době dochází k nárůstu rozsahu i počtu chráněných území. Jen za měsíc leden 2022 vzrostl dle dat WDPA počet chráněných území o 186 na celkem 269 643 (WDPA, 2022). Samotný kvantitativní nárůst chráněných území však nutně neznamená lepší ochranu biodiverzity (Watson et al., 2014), je třeba zaměřit se i na kvalitu. Rozšíření velkoplošných chráněných území ve formě dvou nových národních parků, je tedy jednou z cest, jak podpořit ochranu české druhové rozmanitosti. Křivoklátsko i Soutok jsou natolik unikátní, že si komplexní formu ochrany zaslouží.

Křivoklátsko patří společně se Šumavou mezi nejvíce zachovalé přírodní oblasti v ČR. Má rozsáhlý lesní komplex s bohatou druhovou skladbou lesa. Nalézá se zde kaňonovité údolí Berounky a kolmá údolí ostatních potoků. Právě unikátní geomorfologie Křivoklátska vytvořila jedinečné podmínky pro rozvoj biodiverzity, která je na jednotku plochy nejvyšší, co se týká výskytu zvířat a rostlin (Jačková a Romportl, 2008). Díky vysoké druhové pestrosti bylo území zařazeno mezi významná evropská ptačí území. Ucelenou péči o místní lesy, které ohrožuje těžba, ale nedokáže status chráněné krajinné oblasti zajistit (Klézl, 2021). Status národního parku by umožnil vytvořit systém ucelené a komplexní péče, kde by hlavní slovo měla ochrana a podpora přírodních procesů. Výhodou tohoto systému by též bylo jednotné nastavení myslivosti na celém území, která je tak potřebná za současného stavu přemnožení spárkaté zvěře (Zvěř je přemnožená, 2022).

Plán na vyhlášení Národního parku Křivoklátsko má aktuálně podporu Ministerstva životního prostředí, Středočeského kraje, některých okolních obcí, České společnosti pro ekologii i AOPK. Některé obavy místních obyvatel se už podařilo rozptýlit. Jedná se kupříkladu o pochybnosti ohledně možnosti i nadále využívat les pro sběr hub či klestí (ČTK, 2022), či možnosti využívat jej k volnočasovým aktivitám v podobě procházek apod. Omezení pohybu a využití oblasti národního parku záleží na zonaci, a tedy i umístění klidových zón, kde se lze pohybovat pouze po vyhrazených stezkách. Jednání v tomto směru ještě nejsou uzavřena, nicméně zatím se směřuje k jejich lokalizaci pouze v oblastech současných národních přírodních rezervací, kde už tento režim funguje. Takové nastavení by okolním obyvatelům nepřineslo žádná nová omezení, a mohli by tak užívat místní krajiny, jak byli doposud zvyklí.

Nesouhlas se zřízením národního parku stále vyjadřuje několik okolních obcí (ČTK, 2022). Vnímám obavy ze strany samospráv kvůli očekávanému nárůstu turismu, zejména v otázce infrastruktury. Přirozeně se větší přísun návštěvníků a ekonomických příležitostí s nimi souvisejících neobejde bez nutných změn. Obce však budou mít příležitost ve spolupráci s krajem využít takových možností, kupříkladu v podobě grantové podpory, které potřebný rozvoj v daných oblastech podpoří. Existence národního parku může v konečném důsledku přinést ekonomický zisk celému regionu (Březina, 2014).

Naprosto zásadní v celém procesu je komunikace, která musí fungovat nejen před samotným vyhlášením národního parku, ale zejména po něm, kdy bude potřeba úzké spolupráce místních samospráv, správy národního parku i místních podnikatelských subjektů. Je a bude tedy potřeba oboustranné konstruktivní komunikace a respektu ke stanoviskům obou stran.

Nicméně z výzkumů vyplývá, že většina lidí žijících v blízkosti chráněných území nepocituje zhoršení svého socio-ekonomického

kého postavení v důsledku existence ZCHÚ (Kušová a Těšitel, 2014). Správa národního parku může také zvyšovat své přijetí mezi okolními lidmi, a tak zlepšit svůj obraz, aktivní komunikací s místními obyvateli (Gorner et al., 2012).

Diskuze o vyhlášení Národního parku Křivoklátsko běží přes deset let a jeho plán už je v pokročilém stadiu příprav. Situace ohledně vyhlášení Národního parku Soutok je oproti tomu rozdílná.

Soutok je označován za nejhodnotnější území ČR. Je tedy nešťastné, že jsou prozatím z celého jeho území chráněna pouhá 2 % jeho rozlohy. Nachází se zde unikátní mokřadní biotop, který v tomto rozsahu nemá ve střední Evropě obdoby. Místní lužní les je biotopem, který není nikde jinde v České republice (ČR) chráněn. Ve středoevropském kontextu je jeho zachování do dnešní doby výjimečné, jelikož většina lužních lesů tohoto regionu byla buď zlikvidována, nebo výrazně zredukována (Klimánek, 2002). Nalezeme tu unikátní duby a jejich torza, ve kterých žijí vzácné druhy hmyzu. Součástí je také ptačí oblast Soutok-Tvrdonicko, která patří mezi ornitologicky nejvýznamnější oblasti v ČR. Dochází zde však k celkovému úbytku chráněných druhů a snižuje se i rozloha a kvalita jejich biotopů (Čížek a Hauck, 2007; AOPK; Miklín, 2011).

Unikátnost území je dána lidskou činností, která tu po staletí probíhala. Právě intenzivní lidská činnost našich předků pomohla vytvořit podmínky pro rozvoj ke stavu, jaký známe dnes. Současný způsob hospodaření ale nevede k podpoře, nýbrž k "ukrajování biodiversity" (Národní park Soutok, 2021). K tomu, aby bylo možné zajistit

potřebné podmínky, je potřeba citlivého lesnického managementu a jeho adaptace na potřeby chráněných druhů.

Ohledně potřeby ochrany území Soutoku se ozývá více hlasů. Jednoznačná shoda na formě této ochrany však není. Nedostatečná ochrana ekosystému lužního lesa na Soutoku a dlouhodobě nesnadná spolupráce všech aktérů, již jsou zodpovědní za péči o toto území, jsou naprosto zásadními argumenty. K zachování jedinečného území je třeba jednotného a komplexního managementu, kde bude mít hlavní slovo jeden subjekt a jehož hlavním cílem bude ochrana místních ekosystémů. Z tohoto důvodu se domnívám, že by nejlepším řešením bylo vyhlášení Národního parku Soutok.

Tomuto záměru nahrává, že je celé území v majetku ČR. Jedná se pouze o území, která katastrálně spadají pod města Lanžhot a Břeclav. Umístění správy národního parku kupříkladu v Lanžhotě by mělo pozitivní vliv na místní ekonomiku.

Zařazení území Soutoku mezi národní parky by bylo vykročením z českých zvyklostí ochrany přírody. V ČR je institucionální ochrana přírody silná, ale poměrně tradicionalistická, takže je zde určitá obezřetnost při přijímání nových trendů (Hošek, 2017). Národní park Soutok skutečně nezapadá do velmi úzce a přísně vymezeného chápání národního parku. Nelze popřít, že nespĺňuje zásadu minimálních lidských zásahů. Co však jednoznačně splňuje, je jedinečnost a významnost v národním či mezinárodním měřítku.

Flexibilnější přístup ke kategorii národního parku by nebyl ve světovém měřítku raritou. Ve státech, jako je například Velká Británie, se přistupuje k této kategorii

pružněji a podmínka nedotknuté přírody není vyžadována. Takový přístup bere v potaz prostou realitu v Evropě, která je hustě zalidněná. Je proto pouze málo oblastí, které by nebyly ovlivněny lidskou činností. Nejrozšířenější kategorizaci chráněných území vytvořil Mezinárodní svaz ochrany přírody. Na rozdíl od definic, které využíváme v ČR, se kategorie zaměřují na způsoby managementu a cílovou podobu daného území, nikoliv jeho aktuální stav (IUCN, 2008). Sami autoři kategorizace zmiňují, že navržené způsoby managementu "kategorie II národní parky" se nemusí shodovat s územími, která jsou v různých státech pojmenována jako národní park. To ostatně platí i pro národní parky v ČR, kde do kategorie II dle IUCN spadají NP České Švýcarsko, NP Podyjí a NP Šumava, nikoliv však Krkonošský národní park.

Neexistuje žádné striktně dané globální pojetí národního parku. Vyhlášení Soutoku národním parkem by sice zcela nezapadalo do české charakteristiky a legislativního ukotvení, z širšího pohledu by ale zařazení tohoto typu území pod tuto kategorii nepředstavovalo bezprecedentní krok. Vyhlášení jakéhokoliv nového národního parku však musí nutně předcházet široká debata všech zainteresovaných stran a nelze jej realizovat bez společenské shody. Věřím, že se podaří společně dospět k řešení, které povede k nastavení ochrany na potřebné úrovni.

ZDROJE:

AOPK. (n.d.). Soutok Moravy a Dyje. Ochrana Soutoku. cit. 26. února 2022, <https://soutok.nature.cz/ochrana-soutoku>

Březina, D. (2014): Ekonomické aspekty správy národního parku Podyjí. Brno. Disertační práce. Mendelova Univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, vedoucí práce: Ing. Petra Hlaváčková, Ph.D. Česká společnost pro ekologii: Stanovisko k navrhovanému Národnímu parku Křivoklátsko. (2022, 24. února). Ekolist.cz. cit. 25. února 2022, <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/ceska-spolecnost-pro-ekologii-standovisko-k-navrhovanemu-narodnimu-parku-krivoklatsko>

Čížek L. a Hauck D. (2007): Vymírání za dveřmi ochrana přírody, lesní hospodaření a extinkční dluh v luzích pod Pálavou. In: Bryja J. et al. (ed.) (2007), Zoologické dny Brno 2007. Sborník abstraktů z konference, 58-59 ČTK. (2022, 24. února). MŽP jednalo se starosty, proti vyhlášení NP Křivoklátsko je 17 obcí. ČeskéNoviny.cz. cit. 27. února 2022, <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/mzp-jednalo-se-starosty-proti-vyhlaseni-np-krivoklatsko-je-17-obci/2166912>

Dudley, N. (Editor) (2008): Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, Switzerland: IUCN

Gorner, T., Najmanova, K., a Cihar, M. (2012): Changes in Local People's Perceptions of the Šumava National Park in the Czech Republic over a Ten Year Period (1998–2008). Sustainability, 4(6), 1354–1370. <https://doi.org/10.3390/su4061354>

Hošek, M. (2017, 10. ledna): Příroda bez hranic aneb pozice české ochrany přírody v kontextu evropského a světového přístupu (možné přístupy jako inspirace) [prezentace]. Přírodovědecká Fakulta Univerzita Karlovy. <https://www.natur.cuni.cz/fakulta/zivotni-prostredi/CZV/ochrana-prirody/prednasky/2017/hosek>

IUCN (1980): World Conservation Strategy: Living Resource Conservation for Sustainable Development, IUCN-UNEP-WWF

Jačková, K. a Romportl, D. (2008): The Relationship Between Geodiversity and Habitat Richness in Šumava National Park and Křivoklátsko PLA (Czech Republic): A Quantitative Analysis Approach. Journal of Landscape Ecology, 1(1), 23–38. <https://doi.org/10.2478/v10285-012-0003-6>

Klézl, T. (2021, 28. listopadu): Za rok Křivoklátsko, do čtyř let Moravská Amazonie. Koalice chystá nové národní parky. Aktuálně.cz, cit. 20. února 2022, <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/krivoklatsko-i-soutok-pristi-vlada-chce-vyhlasit-dva-nove-na/r%7E57d60e5e4b771eca1070cc47ab5f12/>

Klímaček, M. (2002): Klimatický vliv Novomlýnských nádrží a lužní les, in: Rožnovský, J., Litschmann, T. (ed.): XIV. Česko-slovenská bioklimatologická konference, Lednice na Moravě 2.–4. září 2002, 161–179

Kušová, D. a Těšitel, J. (2014): Social perception of nature protection in protected areas (Czech Republic), Silva Gabreta, 20(1), 41–54

Miklín, J. (2012): Proměny krajiny soutoku Moravy a Dyje - mizející ohnisko biodiverzity. In: Osman, R., Daněk, P. (eds): Geografický výzkum v České republice: sborník z workshopu. Tribun EU, Brno, 126–140

Česká televize (2022, 13. února, 11:30): [televizní pořad], <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095913550-nedej-se/221562248420014/>

PBES (2019): Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. E. S. Brondizio, J. Settele, S. Díaz, and H. T. Ngo (eds.). IPBES secretariat, Bonn, Germany.

Pešout, P., & Knižátková, E. (2020): Adaptivní management chráněných území ve správě AOPK ČR. Ochrana Přírody, 6, 20–25.

UNEP-WCMC a IUCN (2021): Protected Planet Report 2020. UNEP-WCMC and IUCN: Cambridge UK; Gland, Switzerland

UNEP-WCMC a IUCN (2022): Protected Planet, Cambridge, UK: UNEP-WCMC and IUCN. Available at: www.protectedplanet.net.

Watson, J. E. M., Dudley, N., Segan, D. B., & Hockings, M. (2014): The performance and potential of protected areas. Nature, 515(7525), 67–73. <https://doi.org/10.1038/nature13947>

WDPA. (2022, 31. ledna): February 2022 update of the WDPA and WD-OECM. Protected Planet. cit. 19. února 2022, <https://www.protectedplanet.net/en/resources/february-2022-update-of-the-wdpa-and-wd-oecm>

World Economic Forum. (2020): Nature Risk Rising: Why the Crisis Engulfing Nature Matters for Business and the Economy. https://www3.weforum.org/docs/WEF_New_Nature_Economy_Report_2020.pdf

www.ldf.mendelu.cz (2022, January 11): Zvěř je přemnožená, odborníci hledají míru vhodných zásahů. Lesnická a dřevařská fakulta. Mendelova Univerzita v Brně. cit. 26. února 2022, <https://www.ldf.mendelu.cz/35058n-zver-je-premnozена-odbornici-hledaji-miru-vhodnych-zasahu>